

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 3458 / 09.03.2004

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CERCETĂRII ȘI TINERETULUI
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

**PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CLASA A IX-A
ȘCOALA DE ARTE ȘI MESERII**

LIMBA ȘI LITERATURA MAGHIARĂ

Aprobat cu Ordin al ministrului

Nr. 3458 / 09.03.2004

București, 2004

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

IX. osztály

Az anyanyelvi kommunikációs kompetencia olyan készségek, képességek, motívumok és ismeretkészletek komplex és folyamatosan bővülő rendszere, amely megalapozza a személyiség alapvető kompetenciáinak működését (alanyi, szociális, kognitív és más specifikus kompetenciák).

A magyar nyelv és irodalom tanterve a szakiskolák számára szemléletileg azonos a középiskolai tantervvel, de a követelményrendszer és a tartalmak a heti 2 órás tanítási időhöz igazodnak.

A nyelvi képzés és irodalomtanítás a megelőző tanulási szakasz folytatásaként a kommunikációs, irodalmi és kognitív kompetencia fejlődését célozza az alábbi területeken:

- anyanyelvhasználat és tudatos nyelvi viselkedés különböző élethelyzetekben;
- szövegolvasás; az olvasói szerep, az esztétikai magatartás gyakorlása;
- problémalátás, véleménynyilvánítás és érvelés különböző közlési helyzetekben;
- a történeti látásmód megalapozása, kulturális viszonyulások gyakorlása.

A tanulás folyamata a nyelvi, irodalmi és kognitív kompetencia új helyzetekben történő együttes működésére és újjászerveződésére irányul. A kompetenciákat a tanterv képességbeli alapjaira és e képességek fejlesztésére alkalmas ismeretkészletekre bontja (képességek, tartalmak). Az ismeretkészleteket a *Tartalmak* című alegység részletezi.

A tanterv nem tartalmaz ugyan konkrét javaslatokat a tanulási tevékenységekre vonatkozóan, de a kompetenciák fejlődése, a folyamatosan bővülő és újjászerveződő képesség- és ismeretkészletek működése eleve csak tevékenység-helyzetben valósulhat meg. A tanulási folyamatban tehát a kommunikáció, az olvasás valós tapasztalatát kínáló tevékenységrendszerek és feladathelyzetek teszik lehetővé a képességek, ismeretek tudatos szintre fejlődését. A tanítás megtervezésére, a módszertani és értékelési szemléletre vonatkozóan a *Tartalmak* alegység bevezető fejezetei kínálnak szempontokat.

ALAPKOMPETENCIÁK

- 1. Anyanyelvhasználat és tudatos nyelvi viselkedés különböző élethelyzetekben; kommunikáció szóban és írásban**
- 2. Szövegolvasás; az olvasói szerep, az esztétikai magatartás gyakorlása**
- 3. A történeti látásmód megalapozása, kulturális viszonyulások gyakorlása**
- 4. Problémalátás, véleménynyilvánítás és érvelés különböző közlési helyzetekben**

ÉRTÉKLÁTÁS/ÉRTÉKTUDAT, ATTITÚDOK

A kultúra folyamatába való belépés, a kulturális viszonyulások gyakorlása

Az önértés, a világértés, a problémák megfogalmazásának és megoldásának képessége

Az olvasói szerep, az esztétikai magatartás gyakorlása

A másság elfogadása, a mások véleménye iránti tolerancia és nyitottság

A tudatos nyelvhasználat, a sikeres kommunikáció igénye

Az információk megszerzésének és felhasználásának igénye

KOMPETENCIÁK, KÉPESSÉGEK ÉS TARTALMAK

1. Anyanyelvhasználat és tudatos nyelvi viselkedés különböző élethelyzetekben; kommunikáció szóban és írásban

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
1.1. A különböző közlési helyzetek felismerése	Magán és nyilvános kommunikációs helyzetek A párbeszéd alapvető típusai és szabályai A magánbeszéd alapvető típusai és szabályai
1.2. Adott kommunikációs helyzetben az eltérő nyelvhasználati módok észlelése	Nyelvváltozatok Az anyanyelv szerepe a kommunikációban
1.3. Szövegalkotás és szövegszerkesztés szóban és írásban	Az írott és szóbeli szövegek különbségei Tömegkommunikációs szövegtípusok
1.4. A tantárgyi szakszavak jelentésének ismerete	Információforrások; szakszövegek; az önálló ismeretszerzés, tájékozódás technikái

1. Szövegolvasás; az olvasói szerep, az esztétikai magatartás gyakorlása

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
2.1. Szöveg felolvasása, a szövegegységek közötti viszony megragadása, a szövegszervezési elvek érzékelése	A hangoztatás jelentésteremtő szerepe Különböző közlésformák (leíró, elbeszélő, érvelő-értekező) szövegszervezési elvei
2.2. Az irodalmi és nem irodalmi kommunikációs helyzet jellemzőinek felismerése	Irodalmi és nem irodalmi kommunikációs helyzet Olvasási módok: betű szerinti, beleélő, értelmező olvasás
2.3. Az irodalmi kommunikációs helyzet komponenseinek az azonosítása A megértés akadályainak felismerése (ami megállít az olvasásban) és törekvés a feloldásra adott szöveg olvasásában	Szöveg-szerző viszony, szöveg-olvasó viszony A megértés akadályainak forrásai: a szókincs, a nyelvtani szerkezetek, a kulturális utalások
2.4. Kapcsolatteremtés a szöveggel, az irodalmi szövegnek mint nyelvi alkotásnak a megfigyelése, az irodalmi kódok és formák szövegszervező szerepének felfedezése	Irodalmi kódok és formák
2.5. Műfaji sajátosságok és értékviszonyok felismerése az irodalmi szövegben	Néhány műfaj adott irodalmi művek alapján Értékviszonyok adott irodalmi művek alapján

3. A történeti látásmód megalapozása, kulturális viszonyulások gyakorlása

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
3.1. Az olvasott művek megértését segítő művelődéstörténeti és nyelvtörténeti háttérismeretek felhasználása	Kultúrszimbólumok, vándormotívumok Adott szöveghez kapcsolódó művelődéstörténeti és nyelvtörténeti ismeretek
3.2. Író, írói életrajz fogalmak használata	Adott írók életrajza
3.3. Hasonló témájú művek összehasonlítása	Téma, műfaj, motívumok, történet, szereplők, tér, idő, megjelenített értékek

4. Problémalátás, véleménynyilvánítás és érvelés különböző közlési helyzetekben

Kompetenciák, képességek	Tartalmak
4.1. Adott érvelő szöveg megértése	Érvelő szöveg szerkezete, az érv
4.2. Véleményalkotás adott szöveggel kapcsolatosan (információk kiemelése, összefüggések megragadása, elfogadás-elutasítás megfogalmazása)	Vélemény, magyarázat

TARTALMAK

A tartalmi elemek didaktikai elrendezése, rendszerezése tekintetében a tankönyvszerzőnek és a tanárnak teljes szabadsága van, ez a szabadság nem terjed ki azonban az összetartozó egységek megbontására és a rendszer belső logikai rendjének megváltoztatására. Ennek a szemléletnek akkor is érvényesülnie kell, ha a nyelvi, illetve az irodalmi rész külön tankönyvben jelenik meg.

A tanterv belső logikai rendjét szerkesztésmódja is tükrözi: a tankönyvszerzőnek, illetve a tanárnak a képességekre vonatkozó, egymással összefüggő kompetenciákból és képességrendszerből kiindulva kell megszereznie a megfelelő tantervi tartalmakat.

Az iskolában az anyanyelv tanításában és tanulásában a nyelv funkcionális és társas szemléletének kell érvényesülnie: a figyelem a nyelv változatosságára és változataira irányul, nem az elszigetelt nyelvi elemekre és az elvont nyelvi rendszerre. Ennek az elvnek a szellemében és az életkori sajátosságoknak megfelelően a tanulásban és az értékelésben a szöveggel végzett gyakorlatok, műveletek dominálnak, nem a meghatározások, öncélú osztályozások.

A szóbeliségben el kell fogadni, sőt bátorítani kell a tanulók saját nyelvi változatának használatát, figyelembe kell venni a kisebbségi nyelvhasználat sajátos helyzetét és igényeit. A köz- és irodalmi nyelvet az írásbeliséggel ajánlatos összekapcsolni.

A nyelvi tartalmak, a nyelvtani ismeretek nem öncélúak, hanem funkcionális és gyakorlati szerepük van abban, hogy a helyzetnek megfelelő, hatékony nyelvi közlés valósuljon meg.

A helyesírás, az érthető beszéd és a helyes nyelvhasználat kérdésköre állandó didaktikai feladat.

Az irodalomolvasás tartalmi beépülnek a kompetenciákra, képességekre vonatkozó követelményrendszer belső logikai rendjébe, tehát a nem irodalmi és irodalmi beszédhelyzetben történő szövegértés és értelmezés nem választható el a beszédnek, a beszédértésnek, illetve a szövegalkotásnak a követelményrendszer belső összefüggéseit szem előtt tartó tartalmi egységeitől. A tartalmak sorrendje, elrendezése, egymásra építése magának a szövegolvasás folyamatának rendelődik alá. Ennek a folyamatnak a belső logikáját a tartalmak és a választott szövegek rendezésével a tankönyvszerző, illetve a tanár határozza meg.

A tartalmak a tantervben nem lineáris sorrendiségben, hanem témakörök szerint rendeződnek; figyelembe veszik az előző évfolyamokhoz viszonyított bővítést, újrarendszerezést, az új alapfogalmaknak, ismereteknek a már működő ismeretrendszerbe való tapasztalati úton történő beépítését.

Az új fogalmak, ismeretek döntő szedéssel jelennek meg, a már meglévő ismeretek új megértési szituációban történő működtetésének módjaira pedig a követelmény-leírások adnak példát.

I. Irodalomolvasás

1.1. Irodalmi és nem irodalmi kommunikáció

Olvasási módok: betű szerinti, beleélő, értelmező; az irodalmi kommunikáció elemei: szerző, szöveg, olvasó; az irodalmi kommunikációt működtető eljárások: írás és olvasás

1.2. Irodalmi formák és kódok

1.2.1. Szóképek: metafora, megszemélyesítés, allegória, szinesztézia

Vándormotívum; hasonlat

Retorikai alakzatok: ismétlés, ellentét

1.2.2. Verstanai alapfogalmak. Ritmus, hangsúlyos ritmus, időmértékes ritmus, verslábak; rím, rímfajták

1.2.3. Epika: történet, történetmondás, elbeszélő, szereplő, szereplők rendszere, tér, idő

Epikai műfajok: monda, ballada, novella, regény

1.2.4. Líra: lírai én, lírai műfajok: dal, himnusz, leíró költemény

1.2.5. Érték, értékosztályok, értékrend

1.2.6. Hangnemek: ünnepélyes, humoros, szatirikus, tárgyilagos

1.2.7. Író, írói életrajz

Memoriter:

2-3 lírai alkotás, 10-15 soros prózarészlet

Javasolt szövegek:

A javasolt szövegek, szerzők listája nem előíró jellegű. A követelményrendszernek megfelelően a tankönyvszerző és a tanár más szövegeket választhat. A tanterv6-7 szöveg elmélyülő olvasását javasolja, amelyek között szerepelnie kell a klasszikus magyar irodalom jelentős alkotásainak, teljes szövegeknek vagy szövegrészleteknek. A tanórára kiválasztott szövegek, illetve részletek ne haladják meg az 1-2 lapot, az ennél hosszabb szövegeket a tanterv otthoni olvasásra és tanórai megbeszélésre javasolja (évente minimum 1 hosszabb terjedelmű szöveget).

monda: egy eredetmonda

műballada: pl. Arany János: Ágnes asszony

novella: pl. Kosztolányi Dezső, Mikszáth Kálmán novelláiból

regény: pl. Tamási Áron: Ábel a rengetegben

dal: Csokonai, Petőfi dalköltészetéből

himnusz: pl. Kölcsey Ferenc: Hymnus

leíró költemény: pl. Petőfi Sándor: Az alföld

II. Nyelv és kommunikáció**Ismeretek a magyar nyelvről:**

A magyar nyelv eredete: kora, az őshaza feltételezett helye, a rokon nyelvek. A magyar nyelv a Kárpát-medencében: latin betűs írás, latin nyelvi és műveltségi elemek, hatás és kölcsönhatás a szomszéd nyelvekkel. Erdély szerepe a magyar művelődés és a magyar nyelv történetében.

A magyar nyelv változása: a magyar irodalmi nyelv és magyar köznyelv (közmagyar) kialakulása. A nyelvújítás. Folyamatos anyanyelvűsítés és korszerűsítés a magyar nyelvben

Szóbeli és írott szövegek alkotása (ismétlés, rendszerezés)

A szóbeli kifejezés formái:

A párbeszéd:

köznapi beszélgetés, vita

vélemény, magyarázat

a párbeszéd szabályai: a kölcsönös figyelem, a szó átvevése, átengedése a megfelelő időben, a részvétel mértéke

A magánbeszéd (monológ) típusai

elbeszélés, tájékoztatás, leírás, jellemzés, elemzés, meghatározás

a magánbeszéd (előadás) szabályai: kapcsolat a hallgatósággal, visszajelzés

Szövegalkotás írásban (fogalmazás)

Az írott szöveg alkotásának szintjei:

Helyesírás: A magyar helyesírás alapelvei

A szöveg tagolása

Szóbeli és írott szöveg megértése

Különböző típusú szövegek (üzenetek) megértése

A közlés általános modellje

Multimediális szövegek (auditív, vizuális, audiovizuális) szövegek megértése

Az üzenet megértését gátló tényezők

A megértés szintjei